Культура II

11-07-2025

Тиждень #9

Лекція #11б:
Графіка княжої доби.
(прозірка 7 - закінчення)
Лекція #12:
Графіка XV-XVIII ст. початки і розвиток граверства
(початок – закінчення)

Завдання (з книжки *Українська Культура II*):

Прочитати:
Книжка «Культура II»

Лекція #13:
Графіка XIX-го і початку XX-го ст.
ст. 68-72.
Лекція #12:
Графіка XV-XVIII ст. початки і розвиток граверства
ст. 63-67.

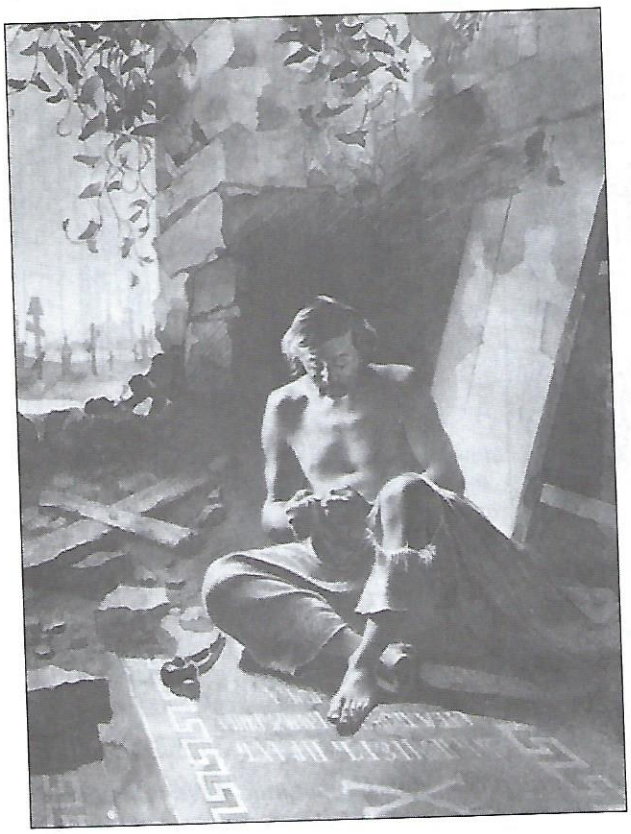
Виконати:

***«Закріплення»* на ст. 71, питанн1 1-6.**

ГРАФІКА XIX-го і ПОЧАТКУ XX-го ст.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО ЯК ГРАФІК

Т. Шевченко зіграв важливу ролю у виведенні української графіки на нові шляхи. Графіка займала вагоме місце у його мистецькій творчості. Шевченко любив малювати олівцем або пером і захоплювався технікою офорта (спосіб гравірування з вживанням металевої плити). Шевченко присвятив багато часу вивченню та удосконаленню своєї техніки у цьому роді графіки, тому його офорти відзначаються високою майстерністю. А в додатку, в них панує добра мистецька композиція, як і в його малюнках. Шевченко став одним із найкращих офортистів того часу, й за свою творчість в офорті був відзначений званням академіка ґравюри Петербурзькою Академією Мистецтв.

Т. Шевченко, На кладовищі (з серії "Притча про блудного сина"). 1856-57, сепія.

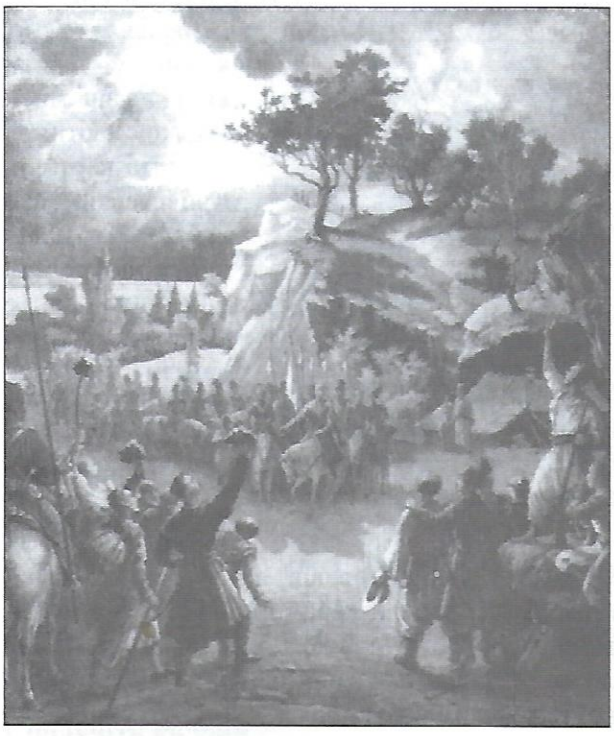
Графіка Шевченка охоплює дещо ширшу тематику, як його малюнки. Серед його праць у графіці є портрети, краєвиди, ілюстрації до повістей різних авторів і картини з історичного та побутового життя українців.

Велику цінність становить його серія ґравюр під назвою **Живописна Україна**. Ще під кінець свого навчання в Академії і в час своєї першої подорожі по Україні після 15-річної відсутности, Шевченко поставив собі мету прославити Україну в образах. Він плянував видати в трьох книгах серію офортів, які показували б історію, життя і побут українського народу та природу рідного краю. Але через арешт, йому вдалось випустити тільки один альбом з шістьма офортами.

До найкращих його графічних творів належить також серія офортів **Притча про блудного сина**, що є сатирою на несправедливий лад, створений царською Росією. Тут Шевченко драматично представив трагедію "блудних синів", яких породжували страшні умови кріпацтва, а потім піддавали жорстоким розправам у солдатах (війську) і в'язниці. У цих та інших картинах відчувається його біль за знущання над людською гідністю. Своїм мистецтвом Шевченко бажав боротись із суспільними кривдами того часу. На жаль, цикл повчальних ілюстрацій на тему "Блудного сина", що мав бути поширений в ґравюрах, залишився невиданим за його життя.

МАЛЯРІ, ЩО СТАЛИ ГРАФІКАМИ

Своєю творчістю Т. Шевченко розбудив зацікавлення графікою інших мистців, які пізнали в графіці засіб зв'язку з якнайширшими колами народу. Ряд визначних малярів XIX ст. плідно виявили себе в книжковій ілюстрації. Велику популярність здобули тоді КОСТЬ ТРУТОВСЬКИЙ, ПОРФИРІЙ МАРТИНОВИЧ, ОПАНАС СЛАСТІОН, ІВАН ЇЖАКЕВИЧ, АМВРОСІЙ ЖДАХА, МИКОЛА САМОКИШ і інші. У їхніх ілюстраціях маємо неповторні картини природи України, зображення різних типів українських людей, будівництва, картин народнього побуту, звичаїв та одягу українців того часу. Разом із тим названі мистці добре володіли технічною майстерністю в малюванні олівцем чи тушшю і були майстрами світлотіні.

О. Сластіон. Ілюстрація до поеми Т. Шевченка "Гайдамаки". 1886.

Графічні ілюстрації згаданих мистців користувались широкою популярністю, бо були близькими народу. Їхні вдумливі ілюстрації до творів Шевченка, Франка, Лесі Українки, Котляревського та інших письменників прикрасили не одну українську книжку на рівні кращих ілюстрованих книжок інших народів. Довгий час видання Шевченкової поеми "Гайдамаки" з героїчно-романтичними ілюстраціями О. Сластіона було одним з найбільш улюблених книг серед українців. Дуже попу-

лярними не тільки в Україні, але й в інших слов'янських країнах, були ілюстрації А. Ждахи до українських народних пісень, що були надруковані на поштових листівках разом із нотами і текстом. Ждаха мав виконати понад 6000 таких ілюстрацій для листівок; на жаль, появилось тільки кілька серій.

Переважно мистці виконували свої рисунки на дошках пером або тушшю, які потім ксилографи ґравірували (вирізували на дошці) й готували до друку. Часто рисунки видавались окремими естампами. Тоді, між іншим, з'явились нові техніки ґравірування — літографія, акватинта (металеву плиту занурюють у кислоту, яка розчиняє плиту за винятком зображень, накреслюваних голкою) і т. д.

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА ГРАФІКИ

XX-те століття принесло буйний розквіт української графіки в усіх її різновидах. Найбільшу ролю у створенні нової укранської графіки відіграли Василь Кричевський і Юрій Нарбут. Вони обоє поставили перед собою мету створити національний стиль української графіки, оснований на українських традиціях орнаментації.

ВАСИЛЬ КРИЧЕВСЬКИЙ (1873-1952) усучаснив українське книжкове мистецтво. Він перший з українських графіків відійшов із тодішньої традиції прикрашати обкладинку книжки у вигляді мистецької картини. Замість картини Кричевський оздоблював обкладинку добре підібраними орнаментами, які надавали книжці більш сучасного вигляду (значить, менш перевантажену непотрібним). Самі орнаменти він творив на основі декоративних мотивів, які зустрічав на українській народній вишивці, в різьбах на дереві, кераміці тощо та в українській книжковій графіці козацьких часів. Його творчість мала великий вплив на наступні покоління українських графіків. Він приймав участь у створенні символіки та грошей Української Народної Республіки.

В. Кричевський, обкладинки книжки.

ЮРІЙ НАРБУТ (1866-1920) підніс українську графіку до вершин її розвитку, і його можна вважати найбільшим майстром новітньої української гра-

Ю. Нарбут. Обкладинка журналу "Наше минуле". 1918 р.

фіки. Ю. Нарбут спирався передусім на традиціях української бароккової графіки. Він вважав козацьке бароко найкращим здобутком українського мистецтва в минулому і таким, що найбільше відповідає життєрадісному українському характеру. У цьому стилі виконані його прекрасні ілюстрації та орнаменти до книжок, оригінальний мистецький шрифт української азбуки, що його він виробив на базі давніх українських рукописів, чудові рисунки до букв в абетці, ілюстровані гральні карти тощо. Та найбільшу славу принесли йому виконані ним гроші незалежної української держави 1918 р. Творчість Нарбута була насичена українським духом і тому незважаючи на високу її цінність, комуністи стримували її поширення серед народу.

Пояснення слів

акватинта — aquatint
літографія — lithography
офорт — etching
притча — parable

Закріплення

1. У яких видах ґравюри відзначився Шевченко?
2. Які теми охопив Шевченко у своїй серії ґравюр "Живописна Україна"?
3. Назвіть головних українських графіків XIX ст. й опишіть їхню творчість.
4. Яких двох мистців слід вважати творцями національного стилю в новітній українській графіці?
5. Які традиції послужили основою для розвитку національного стилю української графіки?
6. Подайте кілька прикладів творчости славетного графіка Юрія Нарбута.

Сполучіть колони

1. Тарас Шевченко _____ здобув славу за свої ілюстрації до Шевченкових "Гайдамаків"

2. Юрій Нарбут	_____	виконав понад 6000 ілюстрацій до українських народних пісень
3. Василь Кричевський	_____	творець серій гравюр під назвою "Живописна Україна" та "Притча про блудного сина"
4. Опанас Сластіон	_____	новітній графік , який спирався на традиціях української барокової графіки
5. Іван Їжакевич	_____	творив графічні орнаменти на основі мотивів українського народного мистецтва
6. Амвросій Ждаха	_____	його ілюстрації з життя українців довго поміщав популярний журнал у Росії

Вправа — порівняння

Нижче поданий зразок українських грошей з 1918 р. в час існування Української Народної Республіки. Їх малюнок створив Юрій Нарбут. Порівняйте їх з паперовими грішми країни, в якій живите і дайте відповіді на питання:

1. Які постаті та предмети бачимо?

Гроші УНР.

2. Поясніть значення кожного предмету; як вони відображають ідеали українців.
3. Які постаті та предмети бачимо на грошах країни вашого перебування?
4. Поясніть значення кожного з названих вище предметів і поясніть, як саме вони відображають ідеали країни вашого перебування.

Творче домашнє завдання

Створіть свої власні ілюстрації до будь-яких двох літер української абетки.